

Notat

Til	Justisdepartementet
Fra	Advokatforeningen
Saksbehandler	Martin Kaasgaard Nielsen
Dato	09. oktober 2017
Dok. nr.	244411
Emne	Forslag til endringer i salær- og stykkprisforskriftene

Forslag til endringer i salær- og stykkprisforskriftene

1 INNLEDNING

Det vises til møte i departementet 17. juni og til brev fra departementet av 22. Juni 2017. Nedenfor følger Advokatforeningens forslag til endringer i dagens salær- og stykkprisforskrift.

Vi har forstått det slik at departementet er enig med Advokatforeningen i at det ved er hensiktsmessig å vurderingen av stykkprissatsene er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i Sivilrettsforvaltningens data om forbruk på de ulike stykkprisene – dataen er hentet fra rettsraad.no.

Ut over data fra rettsraad.no har Advokatforeningen innhentet innspill fra våre medlemmer. Dette er gjort via salærundersøkelsen 2017 og via et bredt utvalg av våre tillitsvalgte. Forslagene i dette notatet representere de viktigste forslagene til endringer sett fra vårt ståsted. Advokatforeningen er for øvrig av den oppfattelse at forskriften snarlig bør gjennomgå en mer helhetlig revisjon. Vi stiller gjerne vår kompetanse til rådighet for et slikt arbeid.

Salærforskriften inneholder også noen satser som Advokatforeningen har mottatt tilbakemeldinger om, fra våre medlemmer. Disse belyste vi allerede på møtet med departementet i juni, og på bakgrunn av tilbakemeldingene fra dette møtet ønsker vi å fremme forslag til enkelte endringer i forskriften. Se kapittel 3.4 i dette notat.

2 GRUNNLEGGENDE OM STYKKPRISORDNINGEN

2.1 Begrunnelsen for stykkprisordningen

Stykkprissystemets hensikt var å forenkle, skape rettferdighet og forutsigbarhet, og gi myndighetene en form for kontroll med utgiftene. Rettferdighet er forklart på denne måten av dommer Henriksen, som i 2005 bidro til å revidere forskriftene:

- *Godtgjørelse etter stykkpris forutsettes å reflektere hva som gjennomsnittlig medgår av tid og arbeid for en forsvarlig gjennomføring av den type oppdrag eller bistand det er tale om. Hvis stykkprissatsen er tilnærmet riktig fastsatt, vil den derfor i noen tilfeller gi god uttelling for arbeidet, i andre tilfelle mindre god. Generelt vil stykkprisgodtgjøring favorisere erfaring og effektivitet, hvilket må anses som fordelaktig.¹*

Stykkprisen skal således gjenspeile medgått tid til sakstypene i gjennomsnitt. Det er Advokatforeningens forståelse at departementet stadig anser dette som grunnleggende for fastsettelse av stykkprisene.

Stykkprisene ble sist helhetlig revidert i 2005 – over ti år siden. Advokatforeningen er opptatt av at forskriften gjenspeiler det nødvendige timetallet i de ulike sakene, og vi mener derfor at stykkprisene løpende må revideres for å være i overensstemmelse med den virkeligheten advokatene som honoreres etter stykkprisene møter i sitt daglige virke. Løpende korrigeringer og endringer, som foretas i forbindelse med årlige drøftinger / forhandlinger er viktige. Men samtidig kan det med jevne mellomrom være nødvendig å foreta mer helhetlige revisjoner. Forslagene i dette notatet representere de viktigste endringene, og Advokatforeningen er av den oppfattelse at forskriften snarlig bør gjennomgå en mer helhetlig revisjon

2.2 Grunnleggende om stykkprissystemet og timebruken

Advokaten plikter i løpet av et oppdrag å sette seg inn i sakens dokumenter, snakke med klienten (i noen tilfelle via tolk), hente inn eventuelle uttalelser fra sakkyndig eller andre, sette seg inn i oppdatert rettskildebilde, gjøre den juridiske vurderingen, kanskje skrive en klage eller møte motpart på annet vis - samt gjøre administrativt arbeid knyttet til bl.a. oppdragsbekreftelse, søknad om fri rettshjelp, tolk, møtevirksomhet, salær, arkivering osv. Det er Advokatforeningens mening at med dagens laveste tidsrammer, er det ikke mulig for advokaten å ivareta klientens interesser i tilstrekkelig grad.

Stykkprisen er for flere saker så lav at advokaten for ofte står overfor et valg mellom enten å jobbe mindre enn det saken krever, eller å jobbe gratis. Over tid er det utilfredsstillende å ikke få betalt for å gjøre det arbeidet som sakene man påtar seg krever, og det er også prinsipielt uholdbart. Tilbakemeldinger fra medlemmene er da også at dyktige og erfarne advokater i begrenset omfang tar på seg slike oppdrag.

¹ <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/jd/hdk/2005/0035/ddd/pdfv/238400-henriksen-rapporten.pdf>

Advokatforeningen har mottatt en rekke tilbakemeldinger om at flere av stykkprisene i forskriften ikke er i tråd med den reelle timebruken, slik intensjonen var. I forbindelse med salærundersøkelsen 2017 gis respondentene anledning til å kommentere på stykkprisforskriften i fritekst. Her skriver et medlem blant annet følgende:

- *Stykkprisforskriften gir i de fleste saker altfor dårlig dekning, idet sakene tar mye mer tid enn standardsatsene legger opp til. Det tas i liten grad hensyn til at klientene kan være krevende, men et stort behov for bistand. Videre er det gjerne mye dokumentasjon som må fremskaffes og gjennomgås, også tilbake i tid. Videre reiser blant annet saker om personskadeerstatning og trygderett gjerne en del kompliserte juridiske forhold, som det tar tid å vurdere etc. I stedet for standardsatser, bør det heller opereres med en timebasert utbetaling som utgangspunkt. I tillegg bør inntektsgrensen for rett til fri rettshjelp økes, slik at ordningen kan omfatte flere grupper med behov for juridisk bistand. Stykkprisene legger i utgangspunktet opp til at advokaten bør gjøre så lite jobb med saken som mulig, for på den måten å få noe økonomisk kompensasjon for arbeidet. Dette er uheldig.*

Mange advokater velger å ikke påta seg oppdrag med det som oppleves som uforsvarlig lav stykkpris, da de opplever at klientens interesser ikke kan ivaretas. Andre advokater påtar seg oppdragene, og gjør arbeid av god kvalitet ved å overstige tidsrammen og i praksis arbeide gratis - eller de søker om å få betalt for medgått tid.

Atter andre advokater gjør et arbeid innenfor stykkprisens rammer – selv om det altså ikke lar seg gjøre å ivareta klienten på en faglig forsvarlig måte. Ordningens innredning kan i noen tilfeller altså sette rettssikkerheten til den enkelte i fare. For å sikre at dyktige og engasjerte advokater yter rettshjelp av god kvalitet, må stykkprisene være i tråd med den reelle tidsbruken, slik intensjonen med ordningen var. Per i dag foreligger det få insentiver for de dyktigste advokatene til å arbeide med fritt rettsrådssaker.

I noen saker er stykkprisene satt så lavt at advokatens oppgaver bare unntaksvis kan løses innen ordningens rammer. Dette gjelder særlig utlendingssakene. I de «vanlige» asylsakene gis det 5 timer for å klage på avslag. I de øvrige utlendingsrettssakene gis det 2 eller 3 timer for å skrive klage, avhengig av om det er såkalte Dublin-saker, saker for enslige mindreårige, åpenbart grunnløse saker, eller sak om utvisning / bortvisning / tilbakekall av tillatelser.

På enkelte rettsområder har man krav på fritt rettsråd utenfor domstolen, og deretter på fri sakførsel dersom saken går til retten. Problemet oppstår der hvor stykkprisen er satt vesentlig lavere enn tiden det er mulig å løse saken på utenfor domstolen. En lav stykkpris i rettsrådssakene kan medføre at saken havner i domstolene til tross for at advokaten hadde kunnet løse saken, dersom det hadde vært litt mer tid til rådighet.

På bakgrunn av de mange tilbakemeldinger på stykkprisene, har blant annet advokatforeningens lovutvalg for Asyl- og utlendingssaker og forhandlingsutvalget utarbeidet en oversikt over innholdet og tidsbruken i ulike sakstyper. Denne fremkommer av avsnitt 3.1.1. Her fremkommer det tydelig hvorfor mange av stykkprisene er for lave til at advokaten kan levere et tilfredsstillende arbeid.

Med dette utgangspunktet har Advokatforeningens representantskap i behandlingen av et forslag til revisjon av dagens ordning med fri rettshjelp vedtatt et prinsipielt standpunkt om at minstesatsen for stykkpriser bør være 5 timer. Dette vedtaket er utgangspunktet for de kommende drøftinger og de følgende forslagene.

3 FORSLAG TIL ENDRINGER I STYKKPRISFORSKRIFTEN

3.1 Stykkpris i saker etter rettshjelploven

3.1.1 Revisjon av stykkprisforskriften § 5

På bakgrunn av konkrete innspill fra våre medlemmer, og tall fra rettsrad.no (se vedlegg 1), viser det seg at deler av stykkprisforskriftens § 5 om fritt rettsråd er moden for revisjon. Dette da stykkprisene ikke lenger er i tråd med den reelle tidsbruken. I oversikten nedenfor fremheves de områdene som Advokatforeningen mener har behov for en snarlig endring av satsen.

De fleste forslag resulterer i en anmodning om økt sats, andre en anmodning om fjerning av stykkpris og overføring til medgått tid. Advokatforeningen har ikke foretatt en helhetlig gjennomgang av alle satsene, men bare vurdert de satsene som vi har fått tilbakemeldinger om. Departementet bør foreta en helhetlig gjennomgang på grunnlag av advokatenes tidsbruk i de ulike sakene for å sikre et godt og opplyst tallgrunnlag. Tallgrunnlaget for nedenstående anbefalinger er hentet fra rettsrad.no. Advokaten er imidlertid ikke forpliktet til å sende inn sitt krav via rettsrad.no. Mange søknader sendes inn manuelt til de ulike fylkesmennene. Våre medlemmer sier at særlig søknader om medgått tid, går manuelt. Tabellen i vedlegg 1 gir derfor ikke en eksakt oversikt over timebruk. Det er også fare for at advokater søker om fritt rettsråd før en sak er avsluttet og fører inn stykkprisens størrelse i mangel av kunnskap om den medgåtte tid. Dette kan gi et skjevt bilde av det faktiske medgåtte timeantallet. Med disse forbehold tar vi allikevel utgangspunkt i tallmaterialet fra rettsrad.no.

Beskrivelsen av innholdet i de enkelte stykkprissats som forekommer i dette dokumentet er utarbeidet på bakgrunn av innspill fra våre lovutvalg, blant annet lovutvalget for Asyl og utlendingssaker, og fra forhandlingsutvalget sine medlemmer.

- *Sak om søknad om asyl fra enslig mindreårig asylsøker, i saker som kan berøre rikets sikkerhet, utenrikspolitiske forhold eller der eksklusjon fra flyktningsstatus kan bli utfallet (§ 5 annet ledd punkt 1 bokstav b))*

Sakene karakteriseres av særlig sårbare klienter, hvor innhenting av dokumentasjon og etablering av et tillitsforhold til klienten står sentralt. Stykkprisen er på 3 timer, og medgått tid på 3,84 timer. Innenfor en slik stykkpris er det sjelden mulig for advokaten å møte (den svært sårbare) klienten, som gjerne bor på et asylmottak som ikke ligger ved advokatens kontorsted. Det er utfordrende å etablere tillitt, særlig når det gjelder mennesker som har tidligere erfaringer med statlige systemer som ikke har vært tilliten verdig. Samtidig er klientens forklaring ofte det mest sentrale forhold i saken, og det er viktig å ha tid til å kunne fremskaffe dokumentasjon som kan underbygge denne. En typisk sak vil da inneholde følgende oppgaver og tidsbruk:

<u>Søknad om asyl for bl.a. EMA</u>	<u>3 timer</u>	<u>5 timer</u>
- <i>Minstetid</i> må være 5 timer		
○ 1 time til gjennomgang av dokumenter		
○ 2 timer til klientmøte og innhenting av evt. ytterligere dokumentasjon		
○ 2 timer til søknad		
○ Da har vi <u>ikke</u> medregnet tid til:		
▪ innhenting av dokumenter		
▪ epost/brev til privatadr. eller mottak, innkalling av klient		

- innkalling av tolk
 - brev/klient med oversendelse av brev
 - søknad om fritt rettsråd
 - administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering
- *Sak om bortvisning, utvisning og tilbakekall av gitt tillatelse (§ 5 annet ledd punkt 1 bokstav a)*
I sak om bortvisning, utvisning og tilbakekall av gitt tillatelse innvilges det 3 timer, med tillegg av 1 time for klage.

Justis- og beredskapsdepartementet har i høringsnotat av 21.06.17 foreslått at asylsøkere som har oversittet utreisefristen skal kunne utvises uten at det er behov for særskilt forhåndsvarsel når oversittelsen oppdages. Det foreslås at retten til fritt rettsråd i forbindelse med forhåndsvarsel oppheves, og at det heller gis tre timer fritt rettsråd i klageomgangen i de tilfeller hvor det faktisk treffes utvisningsvedtak. Det medfører en reduksjon i det totale antall rettsrådstimer fra fire til tre timer per utvisningssak. Advokatforeningen uttalte seg i høringen mot en slik reduksjon. Stykkprissatsen for slike saker overskrider allerede i henhold til statistikk fra rettsraad.no. Videre vil en forskyvning av rettshjelp, fra forhåndsvarsel til utvisningsvedtaket, vanskeliggjøre utlendingens mulighet til å tale sin sak. Dersom rettshjelp ikke ytes før på tidspunktet for utvisning, er muligheten stor for at utlendingen blir uttransportert fra Norge før han / hun får tid til å kontakte advokat. I saker hvor utreisefristen er oversittet, uttransporteres utlendingen ofte meget raskt, og det blir liten anledning til å snakke med advokat om hvilke momenter som bør med i klagen på utvisningsvedtaket. Våre medlemmer erfarer at det kan være vanskelig å få kontakt med utlendingen etter uttransportering, og dersom kontakt opprettes, er det utfordringer knyttet til kommunikasjon og språk over telefon. Muligheten for kontradiksjon og forståelse for vedtaket reduseres dermed betydelig. På denne bakgrunn anbefalte advokatforeningen i forbindelse med høringen at fritt rettsråd ved forhåndsvarsel om utvisning består.

I saker om bortvisning, utvisning og tilbakekall av gitt tillatelse, er praksis at advokaten får et forhåndsvarsel fra politiet. Deretter må det innhentes dokumentasjon, gjennomføres samtale med klienten og tolk må anskaffes. Ulike forhold må også avklares med tolken før samtalene. På bakgrunn av dokumentgjennomgang, samtale med klienten og evt. innhenting av ytterligere dokumentasjon, skrives en uttalelse. Det er altså tidkrevende prosesser som det svært sjelden er mulig å gjennomføre på kun 3 timer. Rapporteringen fra rettsrad.no viser også at disse sakene gjerne går rundt 1/3 over maksimal tidsramme, noe som stemmer mer overens med ovenstående situasjonsbeskrivelse.

Timeantallet er i dag satt så lavt, at advokater innenfor rammene av ordningen trolig ender med å gjøre et arbeid som ikke er av tilstrekkelig kvalitet. Advokaten har blitt tvunget til å innordne sitt arbeid etter stykkprisen på en uheldig måte, som ikke ivaretar klienten tilstrekkelig. En typisk sak om bortvisning, tilbakekall av gitt tillatelse eller utvisning vil oppsummert inneholde følgende oppgaver og tidsbruk:

<u>Bortvisning, utvisning osv.</u>	<u>3 timer</u>	<u>5 timer</u>
- <i>Minstetid</i> må være 5 timer		
○ 1 time til gjennomgang av dokumenter		
○ 1 time til klientmøte		
○ 3 timer til brev med uttalelse, evt. innhenting av ytterligere dokumentasjon		

- Da har vi ikke medregnet tid til:
 - innhenting av dokumenter
 - epost/brev til privatadr. eller mottak, innkalling av klient
 - innkalling av tolk
 - brev/klient med oversendelse av brev
 - søknad om fritt rettsråd
 - administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering

- *Dublin II-sakene (§5 annet ledd 1c nr. 3)*

Et annet sted der stykkprisen ser ut til å være i tydelig utakt med tidsbruksbehovet, er de såkalte Dublin II-sakene. Stykkprisen er på 2 timer. Her skal advokaten blant annet redegjøre for rettssikkerhetssituasjonen i det EU-land som klienten skal tilbake til. Dette kan ofte være en omfattende jobb, og utgjør krevende informasjonsinnhenting og -gjennomgang. Her viser også tall fra rettsrad.no at det brukes rundt 50 prosent mer tid enn det er avsatt etter forskriften.

Det må gis rom for at advokaten henter inn og gjennomgår dokumentene som utlendingsforvaltningen har i saken, samt evt. øvrig dokumentasjon, for å sikre at alle relevante argumenter er inntatt. Advokaten må ha tid til å snakke med klienten (med tolk), samt beskrive rettssikkerhetssituasjonen i det aktuelle mottakerlandet. Det kan vanskelig gjennomføres på de 2,94 timer advokatene i snitt bruker på sakene i dag. Stykkprisen må opp på 5 timer for at advokatene skal kunne gjøre den jobben ordningen forutsetter. I dag kan utlendingsmyndighetene velge å anta at saken er adekvat gjennomgått av advokat, uten at advokaten har hatt tid innenfor stykkprisen. En typisk Dublin II sak vil kort oppsummert innbefatte følgende oppgaver og tidsbruk:

Dublin II saker	2 timer	5 timer
- <i>Minstetid</i> må være 5 timer		
○ 1 time til gjennomgang av dokumenter		
○ 1 time til klientmøte		
○ 3 timer til brev med klage (herunder søk i kilder og innhenting av evt. ytterligere dokumentasjon)		
▪ Klage i dublinsak kan ikke gjøres forsvarlig uten å gå igjennom siste landinfo om situasjonen i mottakerlandet, og om det aktuelle land oppfyller minstekriteriene for mottak av flyktninger, eller om det er fare for videresending til et område hvor vedkommende kan risikere forfølgelse. Det kan også være aktuelt å kartlegge familierelasjoner og legge frem dokumentasjon på tilknytning til riket mv.		
○ Da har vi <u>ikke</u> medregnet tid til nødvendig administrering, slik som:		
▪ innhenting av dokumenter		
▪ epost/brev til privatadr eller mottak, innkalling av klient		
▪ innkalling av tolk		
▪ brev/klient med oversendelse av brev		
▪ søknad om fritt rettsråd		
▪ administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering		

- *Fremmøte i Utlendingsnemnda (§ 5 andre ledd alle punkter)*

Stykkprisen for fremmøte er 5 timer. Det holder gjerne bare til selve nemndsmøtet. Statistikken fra rettsrad.no viser at advokaten i snitt brukte 12,84 timer på fremmøtesaker. Det viser et tydelig behov for justering av stykkprisen. Det er imidlertid bare 79 saker registrert via rettsraad.no.

Nåløyet for fremmøte i Utlendingsnemnda er trangt. Det er kun de aller mest kompliserte sakene som ikke avgjøres av nemndleder alene. Det er derfor helt sentralt at advokaten får tilstrekkelig tid til forberedelse for å yte god rettshjelp. Stykkprisen må heves betydelig for å møte det reelle behovet. Ut fra det statistiske grunnlaget bør stykkprisen heves til 13 timer.

For øvrig er det grunnlag for å vurdere en annen ordning for stykkpris ved fremmøte i Utlendingsnemnda enn en fast timesats. I likhet med straffesaker og øvrige nemndssaker bør det vurderes å innføre en ordning med stykkpris regnet ut fra tiden man har vært i retten/nemnda. Innen en slik revisjon bør imidlertid stykkprisen slik den er utformet i dag, heves. Herunder ses en oppsummering av oppgaver og tidsbruk i forbindelse med fremmøte i UNE.

Personlig fremmøte i UNE	5 timer	13 timer
--------------------------	---------	----------

- *Minstetid* må være 13 timer

- UNE sender ut innkalling i forkant og ber klient om å svare på språk, identitet mv. Dette er noe vi må formidle og svare på
 - Samtale med klient for å få informasjon til å svare på UNEs spørsmål (krysse av på skjemaet og sende tilbake.)
 - I andre saker er det i tillegg behov for å innhente og oversende ytterligere dokumentasjon i forkant.
- Nødvendig saksforberedelse minimum 3 timer:
 - 1 time klientmøte: både forberedelse til møte, og avklaring av svar på UNEs brev.
 - 1 time til gjennomgang av dokumenter
 - 1 time til gjennomgang av siste praksis/landinfo mv.
- Nemndsmøte tar 5,5 timer i gjennomsnitt (Dokumentasjon fra UNE)
- Nødvendig etterarbeid: 1 time til gjennomgang av vedtak
 - Denne oppgaven er vi pålagt; orientere om vedtak
 - Vedtakene blir stadig lengre
 - UDI/UNE er stadig mer opptatt av at vi skal informere om frivillig retur/IOM/det er flere returtiltak
- Annet nødvendig arbeid:
 - Innhenting av dokumenter
 - epost/brev til privatadr eller mottak, innkalling av klient
 - innkalling av tolk
 - brev/klient med oversendelse av brev
 - søknad om fritt rettsråd
 - administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering

- *Saker om felleseieskifte og økonomisk oppgjør etter oppløsning av husstandsfellesskap (§ 5 andre ledd punkt 7 bokstav a))*

Saker om felleseieskifte, og økonomisk oppgjør etter oppløsning av husstandsfellesskap, er ofte kjennetegnet ved at det er mennesker i dype personlige kriser. Saker om ektefelleskifte er ofte kompliserte, og gir en stykkpris på 7 timer.

Bare det å hjelpe klientene med å innhente informasjon og gi dem en helt grunnleggende forklaring av hvordan regelverket fungerer og hva de kan forvente, tar gjerne mer tid enn stykkprissatsen. Det blir raskt for lite tid til å sende brev til motparten, og enda mindre til å komme med tilbud og forhandle om minnelige løsninger. Advokatene rekker ikke å gi tilstrekkelig juridisk bistand til at partene kan komme til enighet, og enkelte saker får dermed en unødvendig runde i domstolene. Adekvat

advokathjelp tidlig i slike saker er med på å gi legitimitet til en prosess utenfor domstolene, noe som i praksis er kostnadsreduserende på sikt. På denne måten har ordningen med lav og lite fleksibilitet, som stykkpris resultere i, en prosessdrivende effekt. Det bør tilrettelegges for tilstrekkelig tid til rettsråd, slik at saken kan løses utenfor domstolen. En typisk sak om felleseieskifte og økonomisk oppgjør etter oppløsning av husstandsfellesskap ses oppsummert her:

Skiftesaker	7 timer	8 timer
-------------	---------	---------

- *Minstetid* må være 8 timer

- 1 time til innhenting av dokumenter
- 1,5 time til gjennomgang av dokumenter
- 2 timer til klientmøte og samtaler med klient
- 2 timer til skriftlig korrespondanse med motpart
- 2 timer til forhandlinger om minnelig løsning
- Da har vi ikke medregnet tid til:
 - epost/brev til klient, innkalling av klient
 - evt. innkalling av tolk
 - oversendelser til klient
 - søknad om fritt rettsråd
 - administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering og oppdragsbekreftelse

• *Oppsigelse og avskjedigelse i arbeidsforhold (§ 5 andre ledd punkt 10)*

Også i saker som omhandler oppsigelse og avskjedigelse i arbeidsforhold viser statistikken at den gjeldende stykkprisen på 6 er betydelig under medgått arbeidstid. Dette er kompliserte saker, som også er av omfattende velferdsmessig betydning for oppsagte part. Statistikken viser en medgått tid på 7,29 timer. Det følger av arbeidsmiljølovens §15-1 at det skal gjennomføres drøftelser mellom arbeidsgiver og arbeidstaker i forkant av en mulig oppsigelse/avskjed. Videre legger arbeidsmiljølovens §17-3 opp til forhandlinger mellom arbeidsgiver og arbeidstaker etter at oppsigelse/avskjed er et faktum. Drøftelsesmøte og senere forhandlingsmøte kommer i tillegg til gjennomgang av oppsigelsen for sjekk opp mot formkrav, gjennomgang av arbeidskontrakt, sjekk om arbeidstaker er organisert og om tariffavtale er gjort gjeldende, be om skriftlig begrunnelse og gjennomgå den sammen med klient, forhandle med arbeidsgiver om mulige løsninger og gjennomgå eventuell annen dokumentasjon knyttet til oppsigelses/avskjedsgrunnlaget. Sistnevnte kan ofte være omfattende epostkorrespondanse, FB utskrifter osv. Loven legger videre opp til at det skal føres protokoll over de anførsler som fremsettes av partene under drøftelser og forhandlinger og dette arbeidet gjøres ofte i etterkant av at møtene er gjennomført. Videre skal man ha tid til å snakke med klient for å finne ut hva som er den sentrale interessen. Vil vedkommende ha jobben tilbake eller er det overordnede målet å få til en akseptabel sluttavtale. Slike samtaler krever at man har tid til å snakke med klienten. I tillegg skal man ha tid til å redegjøre for konsekvenser av søksmål, retten til å stå i stilling m.m. En typisk sak er skissert herunder.

Oppsigelse og avskjedigelse i arbeidsforhold	6 timer	7 timer
--	---------	---------

- *Minstetid* må være 7 timer

- 1,5 time til gjennomgang av dokumenter
- 1,5 time til klientmøte og samtaler med klient
- 2 timer til skriftlig korrespondanse med motpart
- 2 timer til forhandlinger om minnelig løsning
- Da har vi ikke medregnet tid til:

- epost/brev til klient, innkalling av klient
- evt. innkalling av tolk
- oversendelser til klient
- søknad om fritt rettsråd
- administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering og oppdragsbekreftelse

- *Barnevernssaker (§ 5 tredje ledd)*

I barnevernssaker utenom fylkesnemndbehandling er det stort behov for god dialog mellom foreldre og barnevern. Her gis en stykkpris på 7 timer. Medgått tid utgjør 8,61 timer. Det er viktig å få advokat tidlig inn i saken for å skape større forståelse mellom partene. Mange foreldre har stort behov for å få forklart de ulike delene av prosessen. Tiden er imidlertid ofte for knapp til å oppnå en god dialog mellom partene, gi legitimitet til prosessen og danne muligheter for en minnelig løsning med dagens stykkprissats.

Det har blitt igangsatt et prøveprosjekt med samtaleprosess i Fylkesnemnda. Departementet bør se hen til denne utviklingen, og i større grad bidra til samtaleprosesser på tidligere stadium, med økt mulighet for fritt rettsråd i det nødvendige omfang. Kort oppsummert ser innholdet i en vanlig barnevernssak ut som i oppsettet herunder:

Barnevernssaker	7 timer	8,5 timer
-----------------	---------	-----------

- *Minstetid* må være 8,5 timer

- 3 timer til gjennomgang av dokumenter (ofte stor mengde dokumentasjon)
- 1 time til innhenting av øvrig dokumentasjon
- 2,5 timer til klientmøte og samtaler med klient
- 2 timer til forhandlinger med barnevernet
- Da har vi ikke medregnet tid til:
 - innhenting av dokumenter
 - epost/brev til privatadr. eller mottak, innkalling av klient
 - evt. innkalling av tolk
 - brev/klient med oversendelse av brev
 - søknad om fritt rettsråd
 - administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering og oppdragsbekreftelse

- *Personskadeerstatning eller tap av forsørger (§ 5 andre ledd punkt 8)*

Saker om personskadeerstatning eller tap av forsørger er saker der klienten er i en stor personlig krise, hvor advokatens oppgave til dels er å orientere klienten om erstatningssystemet og hva som kan kreves. Det gis en stykkpris på 7 timer. I saker om personskadeerstatning er det ofte nødvendig å innhente og gjennomgå omfattende medisinsk dokumentasjon. Dette gjenspeiles også i statistikken fra rettsraad.no som tilsier at medgått tid er 8,88 timer.

Klargjøring av faktum av betydning for tapsberegning, ved siden av konkret juridisk veiledning, er en komplisert, tidkrevende og omfattende prosess der dagens stykkprisordning ikke dekker faktisk medgått tid. Ved forsørgertap må det beregnes et tap med og uten dødsfall. Ikke bare den ervervsmessige biten er utfordrende og tidkrevende, men her inngår også mye tid til å få fastslått og beregnet de faste utgiftene, f.eks. strømregning, telefonregninger, skattekrav mv. Samlet sett ser en typisk sak ut som oppsettet herunder.

- *Minstetid* må være 8,5 timer

- 1 time til innhenting av dokumenter
- 2,5 timer til gjennomgang av dokumenter
- 1,5 timer til klientmøte og samtaler med klient
- 3,5 timer til å utarbeide krav, inkl. beregninger
- Da har vi ikke medregnet tid til:
 - epost/brev til klient, innkalling av klient
 - evt. innkalling av tolk
 - oversendelser til klient
 - søknad om fritt rettsråd
 - administrativt saksarbeid som f.eks. arkivering og oppdragsbekreftelse

• *Tvangsekteskap (§ 5 andre ledd punkt 6)*

Den som har vært utsatt for tvangsekteskap eller forsøk på tvangsekteskap, får fritt rettsråd med en stykkpris på 12 timer. I henhold til statistikken fra rettsrad.no har det medgått 6,42 timer til slike saker i 2016. Det er kun 9 utbetalte tvangsekteskapssaker for 2016. Grunnlaget for beregning er derfor vanskelig. Det lave antallet tilsier at tvangsekteskapssakene ikke egner seg for stykkpris. Behovet for juridisk bistand i forbindelse med (forsøk på) tvangsekteskap kan utarte seg svært ulikt, avhengig av blant annet hvor i prosessen vedkommende befinner seg. Advokatforeningen anbefaler derfor at stykkprisen for tvangsekteskapssakene fjernes, og erstattes med honorar etter medgått tid. I og med at saksantallet er lavt vil det ikke by på nevneverdig økt merarbeid i saksbehandlingen hos Fylkesmannen.

• *Unntaksbestemmelsen (§ 5 fjerde ledd)*

Det gis stykkpris på 5 timer for bistand i medhold av rettshjelpsloven § 11 tredje ledd, jf. forskriften § 5 fjerde ledd. Dette er lovens unntaksbestemmelse, hvorefter det kan gis fritt rettsråd i saker som ikke er listet opp i de prioriterte områdene. Unntaksbestemmelsen egner seg ikke for stykkpris. Sakene er svært ulikeartede, og det er umulig å foreta en generell antagelse av hvor lang tid en unntaks-sak tar. Det tilsier at saker etter unntaksbestemmelsen bør honoreres etter medgått tid i den enkelte sak.

Advokaten må søke (som hovedregel på forhånd) for å få innvilget rettsråd i medhold av unntaksbestemmelsen. Saksbehandleren hos Fylkesmannen må sette seg inn i saken for å vurdere om det i det hele tatt skal gis rettsråd i medhold av den strenge unntaksbestemmelsen. Da kan saksbehandleren, på bakgrunn av advokatens søknad, eventuelt samtidig vurdere hvor mange timer som bør gis i den enkelte sak.

Av statistikken ser vi at det i snitt medgår 7,63 timer i unntaks-sakene. Arbeidet er derfor betydelig underbetalt. Det er derfor behov for en oppjustering av stykkprisen til 8 timer dersom det ikke innføres honorar etter medgått tid.

3.1.2 Oppsummering

Med utgangspunkt i ovenstående gjennomgang har advokatforeningen følgende anmodning til justisdepartementet ved årets drøfting:

Advokatforeningen anmoder om at det foretas følgende endringer i stykkprisforskriften § 5:

Stykkprisen i saker om blant annet mindreårige asylsøkere settes til 5
(§ 5 andre ledd punkt 1 bokstav b))

Stykkprisen i saker om bortvisning, utvisning og tilbakekall av gitt tillatelse settes til 5
(§ 5 annet ledd 1a))

Stykkprisen for Dublin II saker settes til 5
(§ 5 andre ledd punkt 1 bokstav c) punkt 3)

Stykkprisen for personlig fremmøte i Utlendingsnemnda settes til 13
(§ 5 andre ledd alle punkter)

Stykkprisen for saker om felleseieskifte og økonomisk oppgjør etter oppløsning av husstandsfellesskap settes til 8,5
(§ 5 andre ledd punkt 7 bokstav a))

Stykkprisen for saker om oppsigelse og avskjedigelse settes til 7
(§ 5 andre ledd punkt 10)

Stykkprisen for barnevernssaker settes til 8,5
(§ 5 tredje ledd)

Stykkprisen for saker om personskadeerstatning eller tap av forsørger settes til 8,5
(§ 5 andre ledd punkt 8)

Stykkprisen i saker om tvangsekteskap fjernes og erstattes av medgått tid
(§ 5 andre ledd punkt 6)

Stykkprisen i saker etter unntaksbestemmelsen fjernes og erstattes av medgått tid
(§ 5 fjerde ledd)

3.2 Stykkpris i straffesaker

3.2.1 Revisjon av stykkprisforskriften § 7 – særlig om ankesaker

Advokatforeningen har fått flere tilbakemeldinger om at stykkeprisforskriften § 7 gir for dårlig rettshjelpsdekning i saker om straffeutmålingsanke. I slike saker er ofte selve ankeforhandlingen kortvarig, mens nødvendig forarbeid er omfattende. Samtidig er det lengden på rettsmøtet som regulerer stykkprisen, og ikke arbeidet utført forut for rettsmøtet. Sakene krever ofte omfattende forarbeid - som da kvantitativt ikke står i forhold til rettsmøtets lengde. En av grunnene er at retten krever omforent faktisk utdrag på forhånd - som skal utarbeides av ankende part. Forholdet mellom lengden på ankeforhandlingene og forarbeidet er et helt annet ved hovedforhandling i fullstendige anker.

Resultatet blir da at stykkprisene ikke er i samsvar med den reelle timebruk ved anke i straffeutmålingssaker. Her bør stykkprisen økes med to timer.

Advokatforeningen anmoder om at stykkpris for ankesaker etter stykkprisforskriften § 7 i tilfellene hvor tiltalte er den ankende part, gis et tillegg i stykkprisen på to timer

3.2.2 Revisjon av stykkprisforskriften § 9 – fengslingsoppdrag

Dagens sats på 0,5 ganger salærsatsen i tillegg for utarbeidelse av anke eller støtteskriv, bør revurderes. Selv anker som er helt summariske, vil innebære mer enn en halv times arbeid. I de sakene der det er anførsler av vesentlig betydning, tar det betydelig mer enn 30 minutter å utferdige et ankeskriv. I tillegg kommer administrativt arbeid. Advokatforeningen vil her peke på viktigheten av at disse ankene fremmes så gjennomarbeidet som mulig, i og med at sakene er av stor betydning, spesielt i forbindelse med førstegangsfengslinger. Det må her legges vekt på at saken som oftest behandles skriftlig i lagmannsretten, ut fra anke og påtegning fra politiet.

Advokatforeningen anmoder om at skrijving av anke etter §9 tredje ledd økes til to ganger den offentlige salærsatsen, med mulighet for honorering etter medgått tid i mer omfattende saker.

3.2.3 Revisjon av stykkprisforskriften § 9 - fengslinger

Flere av våre medlemmer har gitt tilbakemelding om at i saker der det kreves tolk, blir besøkene med klienter som sitter varetekstfengslet ofte kompliserte og tar betydelig lengre tid grunnet de språklige barrierene. Dette er det ikke tatt høyde for i dagens forskrift.

Advokatforeningen anmoder om at stykkpris etter stykkprisforskriften § 9 fjerde ledd økes med en time ekstra til besøk i måneden i sakene hvor det er nødvendig med tolk.

3.3 Endring av innslagspunktet for medgått tid i §§ 5 og 6

Som nevnt tidligere er det kjent for Advokatforeningen at mange advokater ikke påtar seg oppdrag med det som oppleves som en uforsvarlig lav stykkpris, fordi klienten ikke kan ivaretas på en faglig forsvarlig måte. Andre advokater påtar seg oppdragene, og gjør arbeid av god kvalitet ved å overstige stykkprisen og arbeide gratis.

I dag er det mulig å søke om å få dekket faktisk timeforbruk i saker der samlet timeforbruk overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 50% i sakførselsaker og 100 % i rettsrådsaker. Det må samtidig godtgjøres at det foreligger særlige omstendigheter ved oppdraget som begrunner en slik timebruk.

Resultatet av dagens ordning, med krav om dobling av det som er grunnlag for stykkprisen, kan virke avskrekkende for noen advokater. Risikoen for at en advokat som har en omfattende portefølje med fri rettshjelpssaker, vil ligge over stykkprisen og under grensen for medgått tid, er svært stor. Resultatet blir da en betydelig underbetaling, noe som kan medføre at advokaten søker seg mot andre private oppdrag, eller mot oppdrag for det offentlige - der betalingen per time er sikret. Det medfører også en stor usikkerhet for klienten at han eller hun ikke vet hvorvidt alt arbeidet som saken krever, blir dekket av rettshjelpen. Klienten kan således bli avhengig av advokatens velvilje til å jobbe gratis for at ens interesser skal ivaretas.

Advokatforeningen anmoder om at det foretas følgende endringer i stykkprisforskriften og rettshjelpsforskriften:

§5, femte ledd i Forskrift om salær fra det offentlige endres til:

Overstiger faktisk samlet timeforbruk i ett rettsråd 25 % av det timeforbruket som er grunnlag for stykkprissatsen, eller er det på et senere tidspunkt behov for ytterligere bistand i samme sak, skal søknad om utvidelse av bevilling til fritt rettsråd sendes fylkesmannen, jf. rettshjelpsforskriften § 3-5.

Rettshjelpsforskriften § 3-5 bør endres til:

Hvis faktisk samlet timeforbruk i saken overstiger 25 % av fastsatt stykkpris, og timebruken ikke er urimelig, skal fylkesmannen utvide en bevilling til fritt rettsråd. Det samlede salæret skal i så fall fastsettes skjønnsmessig av fylkesmannen etter salærforskriften § 7.

§ 6, andre ledd i Forskrift om salær fra det offentlige endres til:

Hvis faktisk samlet timeforbruk i saken overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 25%, skal søknad om utvidelse av bevilling til fri sakførsel sendes fylkesnemnda/retten, jf. rettshjelpsforskriften § 4-5. For saker som nevnt i første ledd nr. 1 gjelder forskriftens § 11 annet ledd tilsvarende.

Rettshjelpsforskriften § 4-5 bør endres til:

Hvis faktisk samlet timeforbruk i saken overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 25%, og timebruken ikke er urimelig, kan den som har kompetanse til å innvilge fri sakførsel etter § 4-1 til § 4-3, utvide en bevilling til fri sakførsel. Det samlede salæret skal i så fall fastsettes skjønnsmessig etter salærforskriften av den rett eller det forvaltningsorgan som har saken til behandling.

§ 11, første ledd i Forskrift om salær fra det offentlige endres til:

Hvis faktisk samlet timeforbruk i en sak som betales etter denne forskriftens § 7 - § 10 overstiger fastsatt stykkpris med mer enn 25%, og timebruken ikke er urimelig, fastsettes hele salæret etter reglene i salærforskriften.

3.4 Etterarbeid i saker der det ankes - Salærforskriftens § 10

Etterarbeid godtgjøres med to timer. Etterarbeid omfatter samtale med domfelte om dommen, vurdering av anke og eventuelt utferdigelse av ankeerklæring og begrunnelse. Dersom det ankes, er dette dessverre sjeldent tilstrekkelig. En begrunnet ankeerklæring tar tid å skrive. Bare et lite mindretall av ankene når frem, og dersom klientens skal ivaretas på tilstrekkelig vis er det helt nødvendig å gjøre et juridisk arbeid som i seg selv ofte tar to timer eller mer. I tillegg kommer gjennomgang av dommen, samtale med klienten, gjennomgang av påtalemyndighetens påtegning mv. Advokatforeningen erfarer at det som regel er vanskelig for advokaten å få inndekt medgått tid etter bestemmelsens annet ledd.

Advokatforeningen ber om at det innarbeides en tilføyelse om etterarbeid i saker som ankes og at det fastsettes en egen stykkpris for dette.
--

Vedlegg 1: Statistikk - opplyst medgått tid i elektroniske saker via rettsrad.no - både stykkpris/søknad 010116 til 311216					
Kode	Skildring	Antal	Stk.pris	Medgått	Forslag
UB_90	Ved søknad om asyl fra enslig mindreårig asylsøker, i saker som kan berøre rikets sikkerhet, utenrikspolitiske forhold eller der eksklusjon fra flyktningstatus kan bli utfallet	3120	3	3,84	5
UB_100_OS	Klage over avslag på søknad om asyl - ordinær sats	2838	5	5,28	
MB_20_B	b) - Saker som omfatter foreldreansvar, daglig omsorg og samværsrett	2374	7	6,12	
MB_50	Klagesaker etter folketrygdloven § 21-12, (NAV) jf. rettshjelpsloven § 11 annet ledd nr. 7	1931	7	6,78	
UB_80	I sak om bortvisning, utvisning og tilbakecall av gitt tillatelse	1895	3	3,73	5
UB_100_DUB	Klage over avslag på søknad om asyl - Dublin II forordninga eller 1.asyllandsaker	1279	2	2,94	5
MB_20_A	a) - Saker som kun omfatter felleseieskifte eller økonomisk oppgjør etter oppløsning av husstandsfellesskap	1208	7	7,79	8
UB_60	Vurdering av forhold av betydning for anmeldelse, jf. rettshjelpsloven § 11 nr. 6	882	3	3,15	
MB_80	Oppsigelses- og avskjedigelsessak i arbeidsforhold, jf. rettshjelpsloven § 11 annet ledd nr. 5	827	6	7,29	7
SS_10	Rettshjelpslovens § 11, 3. ledd	589	5	7,63	
UB_30	Erstatning for urettmessig straffeforfølgning, jf. rettshjelpsloven § 11 første ledd nr. 3	562	5	5,09	
UB_20	Voldsofre i erstatningssak mot gjerningsperson, jf. rettshjelpsloven § 11 første ledd nr. 4	557	7	6,05	
MB_20_C	Fråtrekk for saker som omfatter både punkt a) og b), jf. rettshjelpslovens §11 annet ledd nr. 1 og 2	491	-2	-2	
MB_70	Saker om oppsigelse eller utkastelse fra bolig som leietaker bebor, jf. rettshjelpsloven § 11 annet ledd nr. 4	434	6	5,96	
UB_10	Barnevernssak, jf. rettshjelpsloven § 11 første ledd nr. 2	378	7	8,61	8,5
UB_100_OGA	Klage over avslag på søknad om asyl - openbart grunnlaus asylsak	372	3	3,2	
MB_90	Søknad om voldsoffererstatning, jf. rettshjelpsloven §11 annet ledd nr. 6	324	5	5,45	
MB_60	Erstatning ved personskade eller tap av forsørger, jf. rettshjelpsloven § 11 annet ledd nr. 3 (gjelder ikke søknad om billighetserstatning)	195	7	8,88	8,5
MB_100	Klage over avslag på søknad om voldsoffererstatning, jf. rettshjelpsloven § 11 annet ledd nr. 6:	103	3	3,94	
UB_NEMD	Personlig frammøte i Utlendingsnemnda	79	5	12,84	13
MB_110	Bistand i sak som ikke omfattes av egen stykkpris, men som likevel innvilges etter rettshjelpsloven § 11 første eller annet ledd	56	7	7,03	
MB_10	d) - Øvrige saker som ikke faller inn under bokstav a)-c)	23	3	4,22	
UB_50	Personer som har vært utsatt for tvangsekteskap, jf. rettshjelpsloven § 11 første ledd nr. 7	9	12	6,42	
SS_30	Barnebortføringssak, jf. rettshjelpslovens § 12, 1. ledd, nr. 2	9	ingen	15,63	
SS_20	Sak til behandling i EMD, jf. rettshjelpslovens § 12, 1. ledd, nr. 1	5	ingen	7,85	
SS_40	Anna sak i utlandet, jf. rettshjelpslovens § 12, 2. ledd	3	ingen	12,83	